

**Commentariorvm, Ac Disputationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens ad viginti sex Quæstiones priores, centum & septem
Disputationes in Capita diuisas

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1621

Corollaria præcedentis doctrinæ. c. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80983](#)

*Secunda ob-
iectio.*

Deinde objicere potest aliquis hoc modo. Si bonitas est perfectio alicuius rei, & integritas ex pluribus constans, nec Deo, nec rebus simplicibus conuenire poterit: siquidem ad ipsarum esse perficiendum plura non conueniant, sed sicut scilicet sunt, ita seipso perficiuntur, idem igitur erit ipsorum entitas, seu natura & bonitas: & in viuenterum etiam loquamur de bonitate, quae consequitur & comitur essentiam, sive in rebus simplicibus, sive etiam in compositis, bonitas ab entitate distinguenda nequit: bonitas enim consurgit ex conuenientia partium essentialium, veluti materia, & forme, sine quibus neque essentia esse, neque considerari potest. Idem igitur erit bonitas hoc modo, atque ipsa essentia rei, ita ut solo nomine differant, & reciprociter non denominative, sed essentialiter, iuxta ea, quae diximus primo capite huius disputat. Quare bonitas tanquam passio entis assignari non poterit.

Sexta.

Respondeo primum hoc argumento solum probari, bonitatem, quae consequitur essentialitatem, ex natura rei non distinguere ab essentia ipsius: nihil tamen obstat, nostro modo intelligendi distinguere. Alio namque modo rem aliquam concipiimus sub conceptu entis confusa, non considerando, ex alijs constet, & perficiatur, vel habeat omnia, quae ipsam integrum, & consummum, quo pacto solam rem ipsam, essentialiamque concepiimus secundum rationem entis. Alio vero modo rem intelligimus distincte, considerantes eam alii quibus constare, & ex ijs, quibus constituitur, ei nihil deesse: tunc autem ipsam non solum ut naturam, sed etiam ut integrum, & bonam consideramus: & quoniam intellectus non affirmet rem aliquam essentialiter posse subsistere sine integritate partium essentialium, potest tamen rem confuse considerare non attendens ad illius integratatem, que ex partibus essentialibus conflatur. Id quod fatis superque est, ut ratio entis, & boni, intellectu nostro distinguatur, quod videlicet unum possit sine alio cogitari.

*Nazian.
Nicetas.
Psellos.*

Hac tamen, quae diximus, intelligenda sunt de bonitate, quae proxime consequitur rerum essentialiam. Alianamque bonitas, quae ex partibus integrantibus, aut accidentibus constat, distinguetur a ipsa, atque ab ea separari potest: ideoque Gregorius Nazianzenus oratione 38, atque Nicetas commentator illius, in illa verba: *Inveniens igitur, &c.* Psellos cum eodem Niceta, in oratione 42, in illa verba: *Inveniens igitur, &c.* dixerunt Dei simplicitatem non esse illius naturam, sicut neque compositionem natura est ipsa compositio. Addunt vero Nicetas, & Psellos, aliud esse naturam Dei, aliud simplicitatem, que circa naturam consideratur, & ipsam circumstare: quod sane dixerunt proper solam distinctionem rationis nostrae. Si ergo ita simplicitas, & compositio cum re simplici seu composta comparantur, eodem quoque modo integritas rei cum re ipsa conferri debet. Argumentum igitur non probat in viuenterum ens, & bonum nulla ratione distinguere.

Deinde dico rebus simplicibus conuenire posse rationem boni, non tanquam aliquid distinctum ex natura rei ab eorum essentia, sed solo intellectu nostro: nam vero modo proxime explicato eas considerare possumus. Neque obstat quidquam earum simplicitas, quo minus quasi ex pluribus perfectas eas concipiamus. Sicut enim ap-

Vesquez in 1. part. Tomus I.

prehendimus in ipsis plures rationes intellectu nostro distinctas, ita quoque ipsas tanquam integras ex omnibus spectantibus ad ipsarum entitatem cogitare possumus instar earum, quae ex pluribus realiter distinctis constituantur. Ex quibus etiam colligere licet, ens, & bonum non essentia littere reciprocari, sed denominative, iuxta notata in 1. cap. In quo mihi probatur Durandi sententia ibidem relata, cuius oppositum putavit Heraeus docens postea bonum converti cum ente essentia littere, & tunc esse quid abstractum ab absoluto, & relativio.

20

*Bonitas trā-
scendentialis
relatio inter-
gritatis & b.*

Verum rogabit aliquis, utrum ratio bonitatis sit absolute, an respectiva, vel ab utraque abstracta. Respondeo ex superiori doctrina, bonitatem hoc modo esse relationem, non quidem conuenientiam unius rei cum altera, ut putauit Durandus, sed integratatis ex pluribus. Conuentus enim omnium absque defectu ad alicuius rei constitutionem relate significatur: haec autem relatio non est ad ipsam essentialiam tanquam alicuius rei conuenientis, sed est inter ea, quae integratatem conueniunt: ipsam quoque essentialiam quodammodo respicit tanquam ex eis consummatam, & perfectam. Utrum autem haec relatio sit rationis tantum: an realis, non euro: certum tamen est, in rebus simplicibus esse solum rationis: nam conuentus eorum, quae sola ratione distinguuntur, non potest esse realis, ut patet. Quare si haec bonitas est relatio realis, in rebus tantum compostis esse posset. Duæ vero rationes, quae contra hanc doctrinam pugnare videntur, nullius ponderis sunt.

Heraeus.

Herodus sic arguit: nulla relatio habet perfectionem, sed indifferens est perfectio, & imperfectione: Ergo bonitas rei non potest esse formaliter relatio, siquidem bonitas rei est eius perfectio. Respondeo, perfectio alicuius duobus modis dividitur: primus, integritas alicuius rei, tunc id quod ad illius integratatem pertinet. Quoniam igitur relatio ut quibusdam placet, non sit perfectio posteriori modo, quod tamē falsum esse monstrabimus disp. 122, nihil tamen obstat, quo minus perfectio priori modo sit formaliter relatio: idem enim est perfectum, atque omnibus numeris absolutum, quod sine respectu aliquo intelligi non potest.

*Terria ob-
jectio.*

Altera ratio recentiorum est huiusmodi: si bonitas est relatio realis, vel illa est bona, vel non: si non est bona, ergo bonum non conuertitur cum esse: si vero est bona, ergo alia relatione bona, & sic in infinitum. Respondeo primum, non omnem bonitatem esse relationem realem, ut ostensum est, sed aliquam esse rationis: ac proinde non erit processus in infinitum. Deinde dico, bonum ita reciprocari cum ente etiam relatio, ut tamen cum eo solo ente, quod intelligitur ad modum subiecti recipientis perfectionem, conuertatur, non autem cum ipsam entis perfectione.

*Deum quo-
mo lo bu us
no lo bu us
fit hoc gene-
re bonum.*

Ceterum, ut finem imponamus huic disputacioni, id quod praecipue ad nostrum spectat. Infirum ex dictis inferamus, Deum videlicet esse bonum, immo summe bonum, hoc genere bonitatis, quae constituitur veluti passio entis. Et enim integer, & perfectus in suo esse, ut nihil ei deesse possit, sive ex ijs, quae ad essentialiam, sive a l per-

Dicitur vero
autem Dei &
creaturarum
bonitatem.

22

nas, siue ad operationes, & emanationes perditas. Hæc autem Dei bonitas superat omnium rerum bonitas: earum enim essentia ita semper bona est, ut licet ab ea existente bonitas separari non possit: habeat tamen malitia sibi oppositam, nempe sui corruptionem. Porro permanens crea-
ta essentia in suo esse cum sua essentiæ bonitate aliunde potest esse mala, defectu aliorum, que ipsam accidentarie perficiunt, iuxta ea, que capite præcedenti dicta sunt. Deus autem ita necessario semper est, ac proinde bonus, ut eius bonitas nulla possit omnino malitia delebit: sicut neque essentia, & existentia eius, corrupti. Tum etiam existens in rerum natura ita necessario bonus, & perfectus undeque est, ut ex nullo defectu malus esse possit: ex qua plenitudine bonitatis, quam in genere entis: & moris in seipso habet, prouenit, ut omnibus rebus creatis bonus sit.

ARTICVLVS II.

Vtrum bonum secundum rationem sit prius, quam ens.

²⁶
1. dñi 18. g. 1.
avt. 1. 3. Et 3.
cont. gen. e.
20. Et ver. 1.
g. 20. 4. 3. Et
Dion. 3. co. 1.

Cap. 3. in
principiis

AD secundum sic proceditur. Videtur quod bonum secundum rationem, sit prius quam ens. Ordo enim nominum est secundum ordinem rerum significatarum per nomina. Sed Dionysius inter alia nomina Dei, primo ponit bonum, quam ens, ut patet in 3. cap. de diuin. nomin. ergo bonum secundum rationem est prius, quam ens.

2. Præterea, Illud est prius secundum rationem, quod ad plura se extendit: sed à bonum ad plura se extendit, quam ens: quia ut dicit Dion. 5. cap. de diuin. nomin. bonum se extendit ad existentia, & non existentia: ens vero ad existentia tantum: ergo bonum est prius secundum rationem, quam ens.

3. Præterea, Quod est vniuersalius, est prius secundum rationem: sed bonum videtur vniuersalius esse, quam ens: Quia bonum habet rationem appetibilis: quibusdam autem appetibile est, ipsum non esse: dicitur enim Matth. 26. de Iuda. Bonum erat ei si natus non fuisset, &c. Ergo bonum est prius, quam ens, secundum rationem.

4. Præterea, Non solum esse est appetibile, sed & vita, & sapientia, & multa huiusmodi: Et sic videtur, quod esse sit quoddam particulare appetibile, & bonū vniuerale: bonum ergo simpliciter est prius secundum rationem, quam ens.

Sed contra est, quod dicitur in lib. de causis, quod prima rerum creatarum est, esse.

Respondeo dicendum, quod ens secundum rationem est prius, quam bonum. Ratio enim significata per nomen est id quod concipit intellectus de re, & significat illud per vocem: illud ergo est prius

ARTIC. II.

secundum rationem, quod prius cedit in conceptione intellectus. Primo autem in conceptione intellectus cedit ens: quia secundum hoc unumquodque cognoscibile est, in quantum est actus, ut dicitur in ^{9. Metaph.} ^{Cap. 1. 3.} ^{de Ani. 2.} ^{tex. 10. 1a. 3.}

Etum intellectus, & sic est primum intelligibile, sicut sonus est primum audibile:

Ita ergo secundum rationem prius est ens, quam bonum.

Ad primum ergo dicendum, quod Dionysius determinat de diuin. nomin. secundum quod important circa Deum habitudinem causæ: Nominamus enim Deum, ut ipse dicit, ex creaturis, sicut causam ex effectibus: bonum autem cum habeat rationem appetibilis, importat habitudinem causæ finalis, cuius causalitas prima est, quia agens non agit nisi propter finem, & ab agente materia mouetur ad formam: Vnde dicitur quod finis est causa causarum. Et sic in causando bonum est prius, quam ens: Sicut finis, quam forma: & haec ratione inter nomina significantia causalitatem diuinam prius ponitur bonum, quam ens. Et iterum quia secundum Platonicos, qui materiam à priuatione non distinguentes dicebant materiam esse non ens, ad pluram extendit participatio boni, quam participatio entis: nam materia prima participat bonum, cum appetat ipsum: nihil autem appetit, nisi simile sibi: non autem participat ens, cum ponatur non ens. Et ideo dicit Dionysius, quod bonum extenditur ad non existentia.

Vnde patet solutio ad secundum. Vel dicendum, quod bonum extenditur ad existentia, & non existentia, non secundum prædicationem, sed secundum causalitatem: ut per non existentia intelligamus non ea simpliciter, quæ penitus non sunt, sed ea quæ sunt in potentia, & non in actu: quia bonum habet rationem finis, in quo non solum quiescent, quæ sunt in actu, sed ad ipsum etiam ea mouentur, quæ in actu non sunt, sed in potentia tantum: ens autem non importat habitudinem causæ nisi formalis tantum, vel inli-
<sup>Cap. 5. de di-
ui. nom. par-
rum. à prima
cipio</sup>

rentis, vel exemplaris: cuius causalitas non se extedit nisi ad ea, quæ sunt in actu. Ad tertium dicendum, quod non esse secundum se non est appetibile, sed per accidens: in quantum scilicet ablatio alii: cuius mali est appetibile: quod malum quidem auctor per non esse: ablatio vero mali non est appetibile, nisi in quantum per malum priuarur quoddam esse. Illud igitur quod per se est appetibile, est esse, non esse vero per accidens tantum: in quantum scilicet quoddam esse appeti-
^{tur}

DISP VT. XXIII.

tur, quo homo non sustinet priuari, & sic etiam per accidens non esse, dicitur bonum.

Ad quartum dicendum, quod vita, & scientia, & alia huiusmodi sic appetuntur, ut sunt in actu: vnde in omnibus appetitur quoddam esse, & sic nihil est appetibile nisi ens, & per consequens nihil est bonum nisi ens.

Conclusio est: *Em prius secundum rationem est, quam bonum. In confirmationem, & explicacionem huius doctrinae paucia nobis sufficiunt; nam ex superioribus satis perspicua est; sequentiam dubitatione magis aperta fiet.*

Dubitatio circa textum.

Ratio dubitandi.

Dvbitatio est, quo pacto ens possit esse prius ordinis rationis ceteris omnibus intelligibiliis, vt inquit S. Thomas: aut enim sermo est de ordine rationis secundum se, & hoc modo doctrina vera esse non potest: nam Deo nihil est prius, nec secundum rem, nec secundum intellectum; vt quæst. 3. art. 1. docuit idem S. Thomas ergo rationis ceteris omnibus prior esse non potest. Si vero sit sermo de rebus respectu nostri intellectus, non videtur satisfieri questioni proposita in titulo articuli, in qua queritur, an ratio entis secundum se sit prior ratione boni.

Caietan.

Caietanus dupliciter respondet huic dubitatio- ni. Posterior autem solutio est huiusmodi: cum queritur, an S. Thomas intelligat de ordine quoad nos, particula *quoad nos*, duobus modis accipi potest: aut enim refertur ad intelligibilium, aut ad ordinem: si referatur ad ordinem, sensus est, an ordine quoad nos prior sit ratio entis, quam ratio alterius intelligibilis: quare ratio obiecta in principio obtinet (inquit Caietanus) id, quod probare contendit: & S. Thomas non loquitur de ordine quoad nos, quo videlicet à nobis res cognoscuntur, sed de ordine secundum se, quo una ratio est prior alia: quare in eius sententia non ratio entis, sed Dei inter cetera secundum se prior est. Si vero particula, *quoad nos*, referatur ad intelligibilium, distinguunt Caietani intelligibilia nobis, à non intelligibiliis nobis: & hoc modo putat accipi in praesenti, ita ut sensus sit, iner intelligibilia nobis ens est prius secundum se. Cum igitur hic comparetur ens solum cum intelligibiliis nobis, non potest cum Deo comparari, qui simpliciter, non autem nobis est primum intelligibile. Quare doctrina huius articuli non aduersatur doctrina art. 1. quæst. 3. ubi dixerat S. Doctor, Deo nihil esse prius neque secundum rem, neque secundum intellectum.

24

Censet autem Caietanus, hanc expositionem litteræ textus prima facie quadrare, propterea quod S. Thom. dixerit, rationem significatam per nomen esse id, quod intellectus intelligit: quo pacto de intellectu humano: cui nomina significant, videtur locutus: quamvis & hoc non obster, inquit idem Caietanus, quo minus sequentia intellegantur de intellectu absolute, cuius obiectum constat esse ens. Hacenus posterior solutio Caietani, quæ mihi multo minus probatur, quam prior, vt statim dicemus.

Seconda solutio eiusdem

Altera solutio est, rationem entis hic compara- ri à Sancto Thoma cum alijs rationibus rerum,

C A P. VII.

115

nón autem cum rebus ipsis. Sic autem ratio entis est primum intelligibile, quia ita comparatur cum reliquis, vt cum quidditat ipsius Dei non conferatur. Intelligit enim Caietanus, rationes rerum esse, quæ in suo conceptu formaliter non includunt existentiam. Cum igitur essentia, aut quiditas Dei abstrahi nequeat ab existentia; non inter rationes rerum, sed inter res ipsas existentes numerari debet. Si vero ratio entis compararetur non solum cum rationibus rerum, sed cum rebus ipsis, inter quas Deus contineretur, ratio entis non esset primum intelligibile: Deus enim inter reliqua est primum, cum non ex participatione, sed ex ipso intelligibilis sit: quia ratione S. Thomas quæst. 3. art. 1. inquit, Deo nihil esse prius, neque secundum rem, neque secundum intellectum. Hic vero solum alerit, rationem entis esse primo intelligibile, non quidem collatam cum Deo, sed cum reliquis rationibus rerum, quas intelligimus.

Sed quis non videat, has Caietani subtilitates parum conferre ad illustrandam doctrinam S. Thomas; quæ si cum doctrina precedentis articuli *Pro vera ratione notandum.* conferatur clarissima est. In eius autem explana- tionem notandum est ea, quæ non distinguuntur ex natura rei, sed intellectus consideratione, non posse distinguere ab intellectu videente rem, sicuti est, cognitione (vt ait) intuitiva, sed ab intellectu solum cognoscere rem per species, & conceptus alienos. Quare cum in precedenti art. huius quaestio dixit S. Doctor, ens, & bonum esse idem secundum rem, & sola ratione distinguiri, per intellectum plane intelligit humanum qui de eadem re varios format conceptus, ob imperfectum modum suæ cognitionis. & ita quæ erant in se omnipotenti individualia distinguuntur. Tota hæc doctrina sulus probabitur infra disp. 11. 8.

Cum igitur in hoc articulo queritur, quidnam sic prius secundum rationem inter ens, & bonum, respectu nostri intellectus distinguens rationem entis, & boni, questionem proponit: nam cum ex art. 1. constet ens, & bonum esse idem ex natura rei, inquit non potest, quidnam illorum ex natura rei prius esset. Ordo enim prioris, & posterioris distinctionem necessario postular inter ea, quæ ordinata sunt. Quare talis debet esse ordo, qualis est distinctio eorum, que ordinem habent. *Quæ Dilutius futioni vero sic proposta optime responderet, dic quæstio.* cens rationem entis priorem esse, quam rationem boni: intelligit autem in quacunque re, etiam in Deo: nec solum intelligit rationem entis in genere, & abstractam, sed etiam rationem talis entis, vt homini, Dei, &c. Hanc autem rationem priorem esse in nostro intellectu, quam rationem boni, manifestum est: nam de qualibet re prius cognoscimus entitatem illius, quam id, quod per modum affectionis, & proprietatis de ipsa concepi- mus, qualis est ratio boni, & perfecti. Bonitas enim comparata per nostrum intellectum cum entitate rei, semper intelligitur per modum affectionis, & proprietatis: entitas vero rei concepit ad modum substantiarum, & subiectarum: itaque primo concepi- mus hominem, aut Deum, quam in eis intelligamus rationem boni: atque hoc spectat ratio S. Thomas in hoc articulo.

Sed obiectet aliquis Dionysium 3. c. de diuinis *Orationibus*. nominibus in principio, ubi inter alia Dei nomina *Dionysij.* primo recenset bonum: ordo autem nominum ex ordine rerum, quas significant, videtur assignan-

K. 4 duss:

QVÆST. V.

ARTIC. III.

S. Thomas.
solutio.

Dionys.

Auctoris
solutio.

27

dus: ratio igitur boni in Deo prior est, quacumque alia. Respondet S. Thomas in solut. i. Dionysium eo loco tractare de nominibus, quæ in Deo significant modum aliquem, seu habitudinem cause. Cum autem inter causas primum locum obtineat finalis, cuius ratio bonitas est, hæc enim causa mouet efficientem; merito nomen, Bonum, primo loco enumeravit.

Cæterum mens Dionysij facilius explicari potest, ita ut doctrinæ traditione nulla ratione adueretur. Verba ipsius iuxta translationem Perionij, hec sunt: *Ac primum si videtur, perfectum, omniumque Dei progressionum interpretem boni nomen videamus: ubi nomen boni dicit esse perfectum, & interpretem, seu ut alia habet translatio, manifestatum diuinorum processionum & emanationum: omnes enim processiones Deo tribuuntur ratione bonitatis, cuius proprius actus, & per se videtur esse, aliis se communicare; ex quo non probatur nomen boni primam omnium rationem in Deo significare. Emanationes autem intelligit Dionysius, quibus se Deus creaturis communicat.*

ARTICULVS. III.

*Vtrum omne ens sit bonum.*27
1. corr. genit.
c. 37. 79. Et lib. 3.
cap. 10. Et veri. q. 21.
art. 2. C. 9.
Art. 1. huius
qualit.

AD tertium sic proceditur. Videatur quod non omne ens sit bonum. Bonum enim additum supra ens, ut ex dictis patet. Ea vero qua addunt aliquid supra ens, contrahunt ipsum: sicut substantia, quantitas, qualitas, & alia huiusmodi, ergo bonum contrahit ens: non igitur omne ens est bonum.

2. Præterea, Nullum malum est bonum, Ita et. Vx qui dicitis malum bonum, & bonum malum, sed aliquid ens dicitur malum: ergo non omne ens est bonum.

3. Præterea, Bonum habet rationem appetibilis: sed materia prima non habet rationem appetibilis, sed appetentis tantum, ergo materia prima non habet rationem boni: non igitur omne ens est bonum.

3. Metaph. text. 4. 10m.
4. Præterea, Philosophus dicit in 3. Metaphys. quod in mathematicis non est bonum: sed mathematica sunt quedam entia, alioquin de eis non esset scientia: ergo non omne ens est bonum.

Sed contra, omne ens quod non est Deus, est Dei creatura: sed omnis creatura Dei est bona, ut dicitur i. ad Timoth. 4. cap. Deus vero est maxime bonus: ergo omne ens est bonum.

Art. 1. huius
qualit.

Respondet Cœpendium, quod omne ens, in quantum est ens, est bonum. Omne enim ens, in quantum est ens, est in actu, & quodammodo perfectum: quia omnis actus perfectio quedam est: perfectum vero habet rationem appetibilis, & boni, ut ex dictis patet: vnde sequitur omne ens, in quantum huiusmodi, bonum esse.

Ad primum ergo dicendum, quod substantia, quantitas, & qualitas, & ea quæ sub eis continentur, contrahunt ens applicando ens ad aliquam quidditatē, seu naturam, sic autem non addit aliquid bonum super ens, sed rationem tantum appetibilis, & perfectionis, quod conuenit ipsi esse in quacumque natura sit: vnde bonum non contrahit ens.

Ad secundum dicendum, quod nullum ens dicitur malum, in quantum est ens, sed in quantum careret quodam esse: sicut homo dicitur malus, in quantum caret esse virtutis, & oculus dicitur malus, in quantum caret acumen visus.

Ad tertium dicendum, quod materia prima, sicut non est ens nisi in potentia, ita nec bonum nisi in potentia; licet secundum Platonicos dici possit, quod materia prima est non ens propter priuationem adiunctam, sed tamen participat aliquid de bono, scilicet ipsum ordinem, vel aptitudinem ad bonum: & ideo non conuenit sibi, quod sit appetibile, sed quod appetat.

Ad quartum dicendum, quod mathematica non subsistunt separata secundum esse: quia, si subsisteret, esset in eis bonum, scilicet ipsum esse ipsorum. Sunt autem mathematica separata secundum ratione, & tantum, prout abstrahunt à motu & à materia: & sic abstrahunt à ratione finis, qui habet rationem momentum. Non est autem inconveniens, quod in aliquo ente secundum rationem non sit bonum, vel ratio boni, cum ratio entis sit prior quam ratio boni, sicut supra dictum est.

Explicatio articuli.

Conclusio affirmat; eius autem explicatio ex doctrina artic. i. facile colligi potest. Si enim sermo sit de bonitate morali, non omne ens est bonum, ut manifeste patet. Sive de bonitate, qua dicitur una res alteri bona, non omne ens est absolute, & simpliciter bonum: quia nullum præter Deum potest esse ceteris omnibus rebus conueniens, ut probatum est. Denique si loquamur de bonitate, qua est integritas, & consummatio rei, omnis res bona est bonitate, qua consistit in integritate essentia, tametsi aliunde mala esse possit.

Sed arguit Sanctus Thomas quarto loco in *s. Thom.* hunc modum: Mathematica figura, & quantitates sunt quedam entia, quibus tamen non conuenit ratio boni: docet enim Aristoteles, 3. metaph. cap. 2. text. 3. in his non reperiri bonum, ac propterea nihil mathematicos probare per causam finalem: ergo non omne ens consequitur ratio boni. Respondet S. Doctor, si figura mathematica re ipsa subsisteret, esset quidem bona, sicut quæcumque entia; sed quia sunt abstractæ per considerationem ab existentia, ideo in eis non est bonitas: hac enī in re ipsa existente reperitur;

nec

ne est vllam absurdum rem aliquam in consideratione nostra sine bonitate esse; cum ratio entis, & boni sola ratione distinguantur, & ratio entis prior sit ratio o boni.

Hæc tamen doctrina, si recte expendatur, solum probat, quodlibet ens, & mathematicas figuræ concipi posse sine ratione boni, id quod verisimum est; sed non probat intellectum nostrum non posse in ipsis considerare rationem boni: nam & mathematicæ non solum speculantur in suis lineis naturam, & essentiam, sed etiam perfectionem, & integratem carum, qua supposita, de ceteris multa probant: integratas autem, & perfectiones, est bonitas: ergo non solam entitatem, sed etiam bonitatem considerant, tametsi non dispensent de ratione formalis bonitatis. Porro, ut aliquid sit bonum, non est necesse, existentiam sicut in quibuscumque rerum essentiis abstractis per intellectum ab existentia, consideramus alias proprietates, & de ipsis eas prædicamus, sic etiam intelligere possumus rationem bonitatis, & de ipsis eam enunciare: in enuntiatione enim, qua res aliqua dicitur esse bona, verbum, est, non significat existentiam, sed connexionem exterritorum, sicut cum dicimus, *Homo est animal*, ut sequenti disimus. Cum vero dicitur, eo differre verum à bono, quod verum solum est in intellectu, bonum autem in rebus, non est ita accipendum, quasi bonum solum conueniat rebus existentibus, sed ideo dicitur, quia verum, quod etiam est passio entis, non conuenit rebus, nisi per ordinem ad intellectum: rebus autem conuenit bonum ex seipso, tametsi solo intellectu ratio entis, & boni distinguuntur. Aliud enim est, aliqua distinguiri per intellectum solum, aliud est per solum intellectum aliquid ipsis conuenire, ut disp. 7. explicabitur.

Cæteranus in commentariis, ut defendat doctinam S. Thomæ ostendere conatur, figuræ mathematicæ ita abstrahi à materia, ut nullum individuum ipsarum existat in rerum natura sive materia: metaphysica vero contra ita abstrahit à materia, ut aliqua ipsorum individua existant à materia separata, scilicet intelligentie; ut ita demonstraret, mathematicæ figuræ bonas non esse, eo quod etiam in individuis abstractæ à materia non existant: metaphysica autem bona esse, quod aliqua habeant individua re ipsi existentia, etiam à materia abstracta. Frustra tamen Cæteranus laborat in hac re: nam, sicut probatum est, in rebus quantumvis abstractis à materia, & existentia, ratio bona reperitur.

Mea quidem sententia mens Aristotelis eo loco faciliter exponi potest: nam cum negat mathematicæ figuræ, & lineis bonitatem inservi, non loquitur de bono, quod formaliter in perfectione, & integratæ rei consistit, & cum ente reciprocatur; sed de bono relate, quod alteri conuenienter est. Hoc enim bonum habet rationem finis, & cuius gratia, reliqua appetuntur. Doceat igitur Aristoteles, mathematicæ disciplinas nihil probare ex finali causa: ipsæ enim non considerant quidam conuenient, cuius gratia cetera sicut, cum in ipsis non sit principium motus, & operationis, eo quod figuræ omnino abstractas considerent. Ob quam rationem Aristippus, teste Aristotele, eodem loco has scientias spernebat, & contariam, atque fabrilem, que ipsum cuius gratia considerant, eis præferebat. Quare ratio boni ita consequitur

tationem entis, & cum ea reciprocatur, & etiam mathematicis figuris, & rebus quantumvis abstractis conueniat.

ARTICVLVS IV.

Vtrum bonum habeat rationem causæ finalis.

AD quartum sic proceditur. Videatur quod bonum non habeat rationem causæ finalis, sed magis abstractiarum. Ut enim dicit Dionys. c. 4. de diuin. nomin. bonum laudatur ut pulchrū, sed pulchrum importat rationem causæ formalis: ergo bonum habet rationem causæ formalis.

28.
2. ad 38 lib. 3.
Et 1. contr.
gent. c. 40.
fin. Et lib. 3.
1.6. 17. Et
19. Et veri.
g. 2. ar. I. Et
Cap. 4 p. 2.
ante meatus
& p. 4 circa
principium
Cap. 4 circa
principe. ac
diuin. nom.

2. Præterea, Bonum est diffusuum sui esse, ut ex verbis Dionys. accipitur: quibus dicit, quod bonum est, ex quo omnia subsistunt, & sunt: sed esse diffusuum importat rationem causæ efficientis: ergo bonum habet rationem causæ efficientis.

3. Præterea, Dicit Augustin. in 1. de doctri. Christ. quod quia Deus bonus est, nos sumus: sed ex Deo sumus, sicut ex causa efficiente: ergo bonum importat rationem causæ efficientis.

Sed contra est quod Philosophus dicit in 2. Physicorum: quod illud cuius causa est, est sicut finis, & bonum aliorum: bonum ergo habet rationem causæ finalis.

Respondeo dicendum, quod cum bonum sit, quod omnia appetunt: hoc autem habet rationem finis: manifestum est quod bonum rationem finis importat: sed tamen ratio boni præsupponit rationem causæ efficientis, & rationem causæ formalis. Videmus enim quod id, quod est primum in causando, ultimum est in causa. Ignis enim prius calefacit, quam formam ignis inducat, cum tamen calor in igne consequatur formam substantialem: in causando autem primum invenitur bonum, & finis, qui mouet efficientem: secundo actio efficientis mouens ad formam: tertio aduenit forma: unde est conuerso esse oportet in causato, quod primum sit ipsa forma, per quam est ens: secundu[m] consideratur in ea virtus effectiva, secundu[m] quod est perfectum in esse: quia unumquodque runc perfectum est, quando potest sibi simile facere, ut dicit Philosophus in 4. Meteororum: tertio consequitur ratio boni per quam in ente perfectio fundatur.

Ad primum ergo dicendum, quod pulchrum, & bonum in subiecto quidem sunt idem: quia super eandem rem fundantur, scilicet super formam: & propter hoc bonum laudatur ut pulchrum, sed ratione differunt: nam bonum proprie respicit appetitum: est enim bonum quod omnia appetunt, & ideo habet rationem finis:

nam
2. de anima
tex. 2. 4. 10. 3.

ad bonitatem
non requiri-
tur exponi-
tia.

29
Præterea,

Cæterani fo-
latus non
probatur.

daturis
plutio.

Mathematicæ
figura cur-
dritores
bonitatem
negat.

discept.

nam appetitus est quasi quidam motus ad rem. Pulchrum autem respicit vim cognoscituum: pulchra enim dicuntur, quæ visa placent: unde pulchrum in debita proportione consistit, quia sensus delestat in rebus debite proportionatis: sicut in sibi similibus: nam & sensus ratio quædam est, & omnis virtus cognoscitua. Et quia cognitio fit per assimilationem: similitudo autem respicit formam: pulchrum propriæ pertinet ad rationem causæ formalis.

Ad secundum dicendum, quod bonum dicitur diffusiu[m] sui esse, eo modo quo finis dicitur mouere.

Ad tertium dicendum, quod quilibet habens voluntatem dicitur bonus in quantum habet bonam voluntatem: quia per voluntatem utimur omnibus, quæ in nobis sunt: unde non dicitur bonus homo qui habet bonum intellectum, sed qui habet bonam voluntatem: voluntas autem respicit finem, ut obiectum proprium: & sic quod dicitur, quod Deus est bonus: refertur ad causam finalēm..

Explicatio articuli.

Conclusio affirmat, quæ intelligenda est non de bono, quod in integritate rei positum est, sed de bono relate ad alterum, quod dicitur alicui conueniens: de quo genere boni precedentis disputatione dictum est. Ceterum, ut ibidem notavimus, hæc ratio boni conuenientis alteri, oriatur ex bonitate ipsius rei, quæ est eius integritas, & perfectio, & reciprocatur cum ente. Quæ vero notat Caetan. in hoc articulo circa hæc tria bonum, finem, appetibile, dicemus 1. 2. q. 1. art. 4. vbi etiam art. 1. disputandum est, an apprehensio sit conditio, vel ratio finis. Denique, an finis sit primum in causalitate, & ultimum in acquisitione explicamus in artic. 1. & 4. illius questionis.

ARTICVLVS V.

Vtrum ratio boni consistat in modo, specie & ordine.

29
Art. q. 2.
art. 6.

Art. 1. basis
quest.

4. super Ge-
neſiſ id lit. c.
c. in medio
tom 3.

Ad quintum sic proceditur. Videatur quod ratio boni non consistat in modo, specie, & ordine. Bonum enim, & ens ratione differunt, ut supra dictum est: sed modus, species, & ordo pertinere ad rationem entis videntur: quia sicut dicitur Sapient. 11. Omnia in numero, pondere, & mensura dispositi. Ad quæ tria reducuntur, species, modus & ordo: quia, ut dicit Augustin. 4. super Gen. ad literam, Mensura omni rei modum praefigit: & numerus omni rei speciem praebet: & pondus omnem rem ad quietem, & stabilitatem trahit, ergo ratio boni non consistit in modo, specie, & ordine.

2. Præterea Ipse modus, species, & ordo bona quedam sunt: si ergo ratio boni

ARTIC. V.

consistit in modo, specie, & ordine oportet etiam quod modus habeat modum, speciem, & ordinem: & similiter species, & ordo: ergo procederetur in infinitum.

3. Præterea, Malum est priuatio modi, & speciei, & ordinis: sed malum non tollit totaliter bonum: ergo ratio boni non consistit in modo, specie, & ordine.

4. Præterea, illud in quo consistit ratio boni, non potest dici malum, sed dicitur malus modus, mala species, malus ordo: ergo ratio boni non consistit in modo, specie, & ordine.

5. Præterea, Modus, species, & ordo, ^{In argum.} ex pondere, numero, & mensura causantur, ^{prin.} ut ex autoritate Auguft. inducta patet: non autem omnia bona habent pondus, numerum, & mensuram: dicit enim Ambroſ. in 1. Exam. quod lucis natura est, ut non in numero, non in pondera, non in mensura creata sit: non ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine.

Sed contra est, quod dicit Augustin. in lib. de natura boni. Hæc tria, modus, species, & ordo, tanquam generalia bona sunt in rebus à Deo factis: & ita hæc tria, vbi magna sunt, magna bona sunt: vbi parva, parva bona sunt, vbi nulla, nullum bonum est: quod non esset, nisi ratio boni in eis consisteret: ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine.

Respondeo dicendum, quod vnumquodque dicitur bonum, in quantum est perfectum: sic enim est appetibile, ut supra dictum est: perfectum autem dicitur, cui nihil deest secundum modum suę perfectionis. Cum autem vnumquodque sit id, quod est per suam formam: forma autem presupponit quedam, & quedam ad ipsam ex necessitate consequuntur: ad hoc quod aliquid sit perfectum, & bonum, necesse est, quod formam habeat, & ea quæ consequuntur ad ipsam. Præexistit autem ad formam determinatio, sive commensuratio principiorū seu materialium, efficientium ipsam, & hoc significatur per modum: unde dicitur quod mensura modum praefigit. Ipsa autem forma significatur per speciem: quia per formam vnumquodque in specie constitutur: & propter hoc dicitur quod numerus speciem præbet: quia definitiones significantes speciem sunt sicut numeri, secundum Philosopham in 8. Metaphys. Sicut enim unitas addita, vel subtrahita variat speciem numeri, ita in definitionibus differentia apposita, vel subtrahita. Ad formam autem sequitur inclinatio ad finem, aut ad actionem, aut ad aliquid huiusmodi: quia vnumquodque in quantum est actu, agit,

Art. 1. &
3. huius
quest.

q. 45. art. 7.

8. metaph.
tex. 10. 10. 3.

q. 25. art. 6.

82

& tendit in id quod sibi conuenit secundum suam formam, & hoc pertinet ad pondus, & ordinem: unde ratio boni secundum quod consistit in perfectione, consistit etiam in modo, specie, & ordine.

Ad primum ergo dicendum, quod ista tria non consequuntur ens, nisi in quantum est perfectum, & secundum hoc est bonum.

Ad secundum dicendum, quod modus, species, & ordo eo modo dicuntur bona, sicut & entia: non quia ipsa sint quasi substantia, sed quia eis alia sunt, & entia, & bona. Vnde non oportet quod ipsa ha-

beant aliqua alia, quibus sint bona: non enim sic dicuntur bona quasi formaliter aliis sint bona, sed quia ipsis formaliter aliqua sunt bona: sicut albedo non dicitur ens, quia ipsa aliquo alio fit, sed quia ipsa aliquid est secundū quid, scilicet album.

Ad tertium dicendum, quod quodlibet esse est secundum formam aliquam: unde secundum quodlibet esse rei consequitur ipsam modus, species, & ordo: sicut homo habet speciem, modum, & ordinem, in quantum est homo, & similiter in quantum est albus, aliter modum, speciem, & ordinem habet, & in quantum est virtuosus, & in quantum est sciens, & secundum omnia, quæ de ipso dicuntur. Malum autem priuat quodam esse, sicut cæcitas priuat esse visus: unde non tollit omnem modum, speciem, & ordinem, sed solum modum, speciem, & ordinem, quæ consequuntur esse visus.

Ad quartum dicendum, quod sicut dicit Augustin. in lib. de natura boni, omnis modus in quantum modus bonus est, & sic potest dici de specie, & ordine: sed malus modus, vel mala species, vel malus ordo, aut ideo dicuntur, quia minora sunt, quae esse debuerunt, aut quia non his rebus accommodantur, quibus accommodanda sunt: vel ideo dicuntur mala, quia sunt aliena, & incongrua.

Ad quintum dicendum, quod natura lucis dicitur esse sine numero, pondere & mensura, non simpliciter, sed per compositionem ad corporalia: quia virtus lucis ad omnia corporalia se extendit, in quantum est qualitas activa primi corporis alterantur, scilicet cœli.

Conclusio est affirmans, de qua satis dictum est
præcedenti disputatione.

ARTICVLVS VI.

*Vtrum conuenienter diuidatur bonum per honestum,
vtile & delectabile.*

le. Bonum enim, sicut dicit Philosophus
in 1. Ethic, diuiditur per decem prædicamen-
ta: honestum autem, utile, & delecta-
bile inueniri possunt in vno prædicamen-
to: ergo non conuenienter per hæc diui-
ditur bonum.

2. Præterea . Omnis diuīsio fit per op-
posita, sed hac tria non videntur esse op-
posita: nam honesta etiam sunt delectabili-
lia: nullumque in honestum est utile: quod
ramen oportet, si diuīsio fieret per op-
posita, ut opponerentur honestum, & utile:
vt etiam dicit Tullius in lib. de offic. ergo
prædicta diuīsio non est conueniens.

Lib. 2. in cap.
cauta nūlūs
et, vulnib.
hinc accipi
non em quād
vulnus.
Lib. 1. c. 9.
§. 10. 1. 1.

3. Præterea. Vbi vnum propter alterum, ibi vnum tantum est; sed utile non est bonum, nisi propter delectabile vel honestum: ergo non debet utile diuidi contra delectabile, & honestum.

Sed contra est, quod Ambros. in lib. de offic. vtitur ista diuisione boni.

Respondeo dicendum, quod hæc diuisio proprie videtur esse boni humani. Si tamen altius, & communius rationem boni consideremus, inuenitur hæc diuisio proprie competere bono secundum quod bonum est. Nam bonum est aliquid, in quantum est apperibile, & terminus motus appetitus: cuius quidem motus terminatio considerari potest ex consideratione motus corporis naturalis. Terminatur autem motus corporis naturalis, simpliciter quidem ad ultimum, secundum quid autem etiam ad medium, per quod itur ad ultimum, quod terminat motum, & dicitur aliquid terminus motus in quantum aliquam partem motus terminat. Id autem, quod est ultimus terminus motus, potest accipi dupliciter, vel ipsa res in quam tenditur, ut pote locus, vel forma: vel quies in re illa. Sic ergo in motu appetitus, id quod est apperibile terminans motum appetitus secundum quid, ut medium, per quodd tenditur in aliud, vocatur utile: id autem quod appetitur, ut ultimum terminans totaliter motum appetitus, sicut quædam res in quam per se appetitus tendit, vocatur honestus: quia honestum dicitur quod per se desideratur. Id autem quod terminat motum appetitus, ut quies in re desiderata, est delectabile.

Ad primum ergo dicendum, quod bonum, in quantum est idem subiecto cum ente, dividitur per decem praedicamenta: sed secundum propriam rationem communitatis sibi ista divisione.

Ad secundum dicendum, quod hæc diuisio non est per oppositas res, sed per oppositas rationes. Dicuntur tamen illa

Appuntas rationes. Dicuntur tamen ha-
pro-

proprie delectabilia, quæ nullam habent aliam rationem appetibilitatis, nisi delectationem, cum aliquando sint & noxia, & inhonesta. Vtilia vero dicuntur, quæ non habent in se vnde desiderantur, sed desiderantur solum, vt sunt ducentia in alterum, sicut sumptio medicinæ amaræ. Honestæ vero dicuntur, quæ in seipso habent vnde desiderantur.

Ad tertium dicendum, quod bonum non diuiditur in ista tria, sicut vniuersum æ qualiter de his prædicatum, sed sicut analogum, quod prædicatur secundum prius, & posterius: primo enim prædicatur de honesto, secundo de delectabili, tertio de utili.

Conclusio affirmat, de qua diss. rendum est. l. 2. q. 1. art. 4. nam prædicta divisione ad tractationem moralem accommodatissima est.

QVÆSTIO VI.

De bonitate Dei.

Deinde queritur de bonitate Dei. Et circa hoc queruntur quatuor.

ARTICVLVS I.

Vtrum esse bonum Deo conueniat.

Ad primum sic proceditur. Videatur, quod esse bonum, non conueniat Deo. Ratio enim boni consistit in modo, specie, & ordine: hæc autem non videntur Deo conuenire, cum Deus immensus sit, & ad aliquid non ordinatur ergo esse bonum non conuenit Deo.

2. Præterea, Bonum est quod omnia appetunt: sed Deum non omnia appetunt, quia non omnia cognoscunt ipsum: nihil autem appetit nisi cognitione: ergo esse bonum non conuenit Deo.

Sed contra est, quod dicitur Thren. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ querenti illum.

Respondeo dicendum, quod bonum esse, præcipue Deo conuenit. Bonum enim aliquid est secundum quod est appetibile: vnumquodque autem appetit suam perfectionem, perfeccio autem, & forma effectus est, quædam similitudo agentis, cum omne agens agat sibi simile, vnde ipsum agens est appetibile, & habet rationem boni: hoc enim est quod de ipso appetitur, vt eius similitudo participetur, cum ergo Deus sit prima causa effectuum omnium, manifestum est quod sibi competit ratio boni, & appetibilis. Vnde Dionys. in libro de diuin. nom. attribuit bonum Deo, sicut primæ causæ efficienti, dicens, quod bonus dicitur Deus, sicut ex quo omnia subsistunt.

q. 44. 2. 1.

Cap. 4 p. 1.
sexto princ.
& medium:

q. 44. 2. 1.

ARTIC. I. & II.

Ad primum ergo dicendum, quod habere modum, speciem, & ordinem, pertinet ad rationem boni creati, sed bonum in Deo est sicut in causa: vnde ad eum pertinet imponere aliis modum, speciem, & ordinem: vnde ista tria sunt in Deo, sicut in causa.

Ad secundum dicendum, quod omnia appetendo proprias perfectiones, appetunt ipsum Deum, in quantum perfectiones omnium rerum sunt quædam similitudines diuini esse, vt ex dictis patet. Et q. 4. art. 2. si corum, quæ Deum appetunt, quædam cognoscunt ipsum secundum seipsum, quod est proprium creaturæ rationalis. Quædam vero cognoscunt aliquas participationes suæ bonitatis, quod etiam extenditur ad cognitionem sensibilem. Quædam vero appetitum naturalem habent absque cognitione: vtpote inclinata ad suos fines ab aliquo superiore cognoscere. q. 59. art. 1.

Conclusio est: Bonum esse, præcipue conuenit Deo.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus sit summum bonum.

Ad secundum sic proceditur. Videlicet, quod Deus non sit summum bonum. Summum enim bonum addit aliquid supra bonum, alioquin omni bono conueniret; sed omne quod se habet ex additione ad aliquid, est compositum: ergo summum bonum est compositum: sed Deus est summe simplex, vt supra ostensum est, ergo Deus non est summum bonum.

2. Præterea. Bonum est quod omnia appetunt, vt dicit philosophus: sed nihil aliud est, quod omnia appetunt, nisi solus Deus qui est finis omnium, ergo nihil est aliud bonum nisi Deus. Quod etiam videtur per id, quod dicitur Lucæ 18. Nemo bonus nisi solus Deus, sed summum dicitur in comparatione aliorum, sicut summum calidum in comparatione ad alia calida dicitur, ergo Deus non potest dici summum bonum.

3. Præterea. Summum comparationem importat, sed quæ non sunt vniuersi generis, non sunt comparabiliæ, sicut dulcedo inconvenienter dicitur maior, vel minor, quam linea. Cum igitur Deus non sit in quodcumque genere cum aliis bonis, vt ex superioribus patet: videtur quod Deus non possit dici summum bonum respectu eorum.

Sed contra est, quod dicit August., i. de Trinit. quod Trinitas diuinorum perfectorum est summum bonum, quod purgatissimis mentibus cernitur.

Respondeo dicendum, quod Deus est summum bonum simpliciter, & non solum

Primo de
Trin. cap. 2.
circa princi-
pium 3.

DISPVT. XXIII.

C A P. III.

121

lum in aliquo genere, vel ordine rerum.
Sic enim bonum Deo attribuitur (vt di-
ctum est) in qua si omnes perfectiones
desideratae effluunt ab eo, sicut à prima
causa: non autem effluunt ab eo sicut ab
agente vniuoco, vt ex superioribus pater,
sed sicut ab agente, quod non conuenit
cum suis effectibus, neque in ratione spe-
ciei, neque in ratione generis. Similitudo
autem effectus in causa quidem vniuoca
inuenitur vniiformiter, in causa autem æ-
quiuoca inuenitur excellentius: sicut ca-
sa excellentiori modo est in Sole, quam
in igne. Sic ergo oportet quod cum bo-
num sit in Deo, sicut in prima causa om-
nium non vniuoca, quod sit in eo excel-
lentissimo modo, & propter hoc dicitur
summum bonum.

Ad primum ergo dicendum, quod sum-
mum bonum addit supra bonum, non rem
aliquam absolutam, sed relationem tan-
tum, relatio autem qua aliquid de Deo
dicitur relative ad creaturas, non est rea-
liter in Deo, sed in creaturis, in Deo vero
secundum rationem. Sicut scilicet relati-
ue dicitur ad scientiam, non quia ipsum
referatur ad scientiam, sed quia scientia
refertur ad ipsum. Et sic nō oportet, quod
in summo bono sit aliqua compositio, sed
solum quod alia deficiant ab ipso.

Ad secundum dicendum, quod cum di-
citur, bonum est, quod omnia appetunt,
non sic intelligitur, quasi vnumquodque
bonum ab omnibus appetatur: sed quia
quicquid appetitur, ratione boni habet.
Quod autem dicitur, Nemo bonus, nisi
solus Deus, intelligitur de bono per ei-
us in se, ut post dicitur.

Ad tertium dicendum, quod ea quae
non sunt in eodem genere, si quidem sint
in diuersis generibus contenta, nullo
modo comparabilia sunt: de Deo au-
tem negatur esse in eodem genere cum
aliis bonis, non quod ipse sit in quadam
allo genere, sed quia ipse est extra genus,
& principium omnis generis. Et sic com-
paratur ad alia per excessum, & huius-
modi comparationem importat summum
bonum.

Conclusio est: Deus est summum bonum simpliciter,
& non solum in aliquo genere, vel ordine rerum. De do-
ctrina virtutumque articuli satis dictum est disputat-
præcedenti.

ARTICVLVS III.

Vtrum esse bonum per essentiam sit proprium Dei.

Ad tertium sic proceditur: Videtur,
quod esse bonum per essentiam non
sit proprium Dei. Sic enim vnum con-
ueritur cum ente, ita & bonum, vt supra
habitum est: sed omne ens est vnum per
Vasquez in 1. part. Tomus I.

Ad primum ergo dicendum, quod vnum
non importat rationem perfectionis,
sed individuationis tantum, quae vnicuique

qu. 3. art. 6.

L rei

suam essentiam, vt patet per Philosophum
in 4. Metaphys. ergo omne ens est bonum
per suam essentiam.

2. Præterea, Si bonum est, quod om-
nia appetunt, cum ipsum esse sit desidera-
tum ab omnibus, ipsum esse cuiuslibet
rei, est eius bonum. Sed quælibet res est
ens per suam essentiam, ergo quælibet res
est bona per suam essentiam.

3. Præterea, Omnis res per suam bo-
nitatem est bona. Si igitur aliqua res est,
qua non sit bona per suam essentiam;
opportebit quod eius bonitas non sit sua
essentia. Illa ergo bonitas cum sit ens
quoddam, oportet quod sit bona, & si
quidem alia bonitate, iterum de illa bo-
nitate queretur: aut ergo erit procedere
in infinitum, aut venire ad aliam bo-
nitatem, quæ non erit bona per aliam bo-
nitatem: eadem ergo ratione standum est
in primo: res igitur quælibet est bona per
suam essentiam.

Sed contra est, quod dicit Boeth. in
libro de hebd. quod alia omnia à Deo,
sunt bona per participationem: non igitur
per essentiam.

Respondeo dicendum, quod solus
Deus est bonus per suam essentiam. V-
numquodque enim dicitur bonum secun-
dum quod est perfectum. Perfectio
autem alicuius rei triplex est. Prima qui-
dem, secundum quod in suo esse consti-
tuatur. Secunda vero, prout ei aliqua
accidentia superadduntur ad suam per-
fectam operationem necessaria. Tertia
vero perfectio alicuius est per hoc, quod
aliquid aliud attingit sicut finem. Vt po-
te prima perfectio ignis consistit in esse,
quod habet per suam formam substancial-
iem. Secunda eius perfectio consistit in caliditate, levitate, & siccitate, &
huiusmodi. Tertia vero perfectio eius
est secundum quod in loco suo quiescit.
Hæc autem triplex perfectio nulli creato
comperit secundum suam essentiam, sed
soli Deo, cuius solius essentia est suum
esse, & c. Non adveniunt aliqua acciden-
tia: sed quæ de aliis dicuntur accidentaliter,
sibi conueniunt essentialiter, vt esse
potentem, sapientem, & alia huiusmodi,
sicut ex dictis patet. Ipse etiam ad nihil a-
liud ordinatur, sicut ad finem, sed ipse est
ultimo finis omnium rerum. Unde ma-
nifestum est, quod solus Deus habet om-
nimodam perfectionem secundum suam
essentiam, & ideo ipse solus est bonus per
suam essentiam.

Ad primum ergo dicendum, quod vnum
non importat rationem perfectionis,
sed individuationis tantum, quae vnicuique

In Lib. An
omne quod
est bonum
fit à medio
præceptu ad
finem usque

rei competit secundum suam essentiam: simplicium autem est entia sunt indivisa, & actu, & potentia: compositorum vero essentia sunt indivisa secundum actum tantum: & ideo oportet, quod qualibet res sit una per suam essentiam, non autem bona, ut ostensum est.

In corp. ar. Ad secundum dicendum, quod licet vnumquidque sit bonum in quantum habet esse, tamen essentia rei creare non est ipsum esse, & ideo non sequitur quod res creata sit bona per suam essentiam.

Ad tertium dicendum, quod bonitas rei creatae non est ipsa eius essentia, sed aliquid superadditum, vel ipsum esse eius, vel aliqua perfectio superaddita, vel ordo ad finem. Ipsa tamen bonitas sic superaddita dicitur bona, sicut & ens: hac autem ratione dicitur ens, quia ea est aliquid, non quia ipsa aliquo alio sit. Vnde hac ratione dicitur bona, quia ea est aliquid bonum, non quia ipsa habeat aliquam aliam bonitatem, qua sit bona.

Conclusio est: *Solus Deus est bonus per essentiam.* Quae primo intuitu facilis videtur; eo tamen modo quo à S. Thoma intelligitur, difficultis est, ut disput. sequenti patebit.

DISP V T A T I O XXIV.

An esse bonum per essentiam sit proprium Dei.

Sententia S. Thome, & Caetani, cap. 1.
Exponitur difficultas prædictæ sententie, cap. 2.
C. Conveniat bonum per essentiam, cap. 3.

C A P V T I.

Sententia S. Thome, & Caetani.

*P*roposita controversia ita facilis videbatur, ut nulla circa illam esse posset varietas opinionum: nihilominus circa modum eam explicandi non est omnium eadem sententia. Prior sit S. Thome, quam sequitur Caetanus hoc art.; nempe proprium esse Dei, esse bonum per essentiam, ita ut nulla alia res per essentiam bona esse possit. Cuius rei gratia notat Caetanus particulam illam, *per essentiam*, in ea propositione ad diuersa referri posse: aut enim referatur ad subiectum, scilicet Deum, & ita sensus erit, Deus per suam essentiam ita est bonus, ut non sit per aliquid ei additum. Aut particulariter, *per essentiam*, referatur ad prædicatum scilicet ad bonum, & ita sensus erit, Deus esse bonum bonitate non participata, sed quæ per essentiam talis est. Dicitur autem, inquit Caetanus bonitas participata, quæ non habet plenitudinem perfectionis conuenientem ratione formalis bonitatis, & hæc est finita, & ab alio pendens. Contra vero bonitas per essentiam est infinita secundum se, & à nullo alio habens esse.

Deinde notat Caetanus in præsenti difficultate ratione materia hæc duo idem omnino esse. Nam quod est bonum per essentiam priori modo, est etiam bonum per essentiam posteriori modo: sed quia hæc duo, *per essentiam esse tale: & esse ea*

ARTIC. III.

le per essentiam, vniuersim non in idem recidunt, sed formaliter distinguuntur; Socrates enim per suam essentiam est homo, & tamen non est homo per essentiam; tum etiam quia præsens quæstio apud S. Thomam est de bono, quod per essentiam est bonum, non de essentia Dei, utrum per se ipsum, an per aliquid aliud sit bona. Iam enim quæst. demonstrauerat Deum esse summe simplicem, ac proinde nihil ei inesse accidentarium; & ita constabat Deum per suam essentiam esse bonum non per aliquid additum; ideo in hoc art. particula, *Per essentiam*, referenda est ad prædicatum, non ad subiectum, ut sensus sit, Deum esse bonum bonitate, quæ est per essentiam bonitas.

Verum licet hæc doctrina Caetani vera sit, ea tamen non est iuxta mentem S. Thomæ, quem interpretari conatur. Nam quamus ex argumento, *Sed contra*, colligere videatur, loqui de bono per essentiam, quod à bono per participationem distinguatur, quia tamen in omnibus aliis argumentis particulari, *Per essentiam*, plane referat subiectum propositionis, non ad prædicatum, idque ex doctrina art. manifeste colligitur, ut mox ostendimus, ideo quod ex argumento, *Sed contra*, deduci videtur, minoris momenti censeri debet. Sæpius enim hoc genus argumenti non tam ponitur à S. Thoma, ut confirmet id, quod docet in art. quænam ut questionem propositam more solito ex virtute parte dubiam reddat. Quare illius sententia ex solutionibus argumentorum, & doctrina articuli semper coniuncta est.

In art. agitur docet S. Thomas tres esse bonitates, aut perfectiones in unaquaque re. Prima, inquit, est integritas ipsius, prout existens, atque adeo iam constituta ex essentia & existentia. Secunda est accidentum, quibus res bene disponuntur. Tertia est asecutio proprii finis. In lapide ista tria ostendit, qui primo perfectus est suo esse, & essentia: secundo grauitate, & aliis qualitatibus: tertio centro, & fine sui motus. Inquit ergo S. Doctor nulli creaturæ per suam essentiam conuenire aliquam ex his bonitatibus: si enim aliqua haec modo conueniret, esset prima: ex vero nequam conueniret, quoniam in nulla creatura, sed in solo Deo, esse est sua essentia: nulla igitur creatura per suam essentiam habet aliquam bonitatem, sed solus Deus. Videtur quidem S. Thomas docere primam bonitatem, quæ consequitur rem in ratione entis ante aduentum existentiae, & alius accidens, nulli rei considerata secundum essentiam, & secundum esse possibile conuenire: si enim ante existentiam bona esset, non diceret, nullam esse bonam per essentiam suam, quia nulla essentia creatra est et suum esse.

Hoc ipsum colligitur ex doctrina eiusdem S. Thomæ infra quæst. 19. art. 3. ut paulo inferius notabimus. Ut autem hanc sententiam defendat, aliter debet essentiam in rebus creatis ab existentia realiter distinguere, ut ipse docuit, contra gent. cap. 51. & de ente, & essentia c. 5. atque cum eo Scholasticis, quos referemus: par. q. 18. artic. 2, nam si non distinguatur nisi solariatione, omnis res esset bona per se ipsum, id est, non aliqua ei adveniente ab ea distinctione. Parum autem referret dicere, bonitatem rerum creatarum ratione distinguari ab essentia, tanquam passionem consequentem: nam in Deo etiam modo a nobis distinguere, miliosi-